

BONNIE G. SMITH • Kadın Çalışmaları

BONNIE G. SMITH Kadın ve toplumsal cinsiyet tarihi, tarihyazımı, Avrupa ve dünya tarihi alanlarında yirmiden fazla kitabın ve çok sayıda makalenin yazarı, editörü ve ortak yazarıdır. Rutgers Üniversitesi'nde karşılaştırmalı feminizm tarihi de dahil olmak üzere Kadın Çalışmaları dersleri vermiştir.

Women's Studies. The Basics

© 2019 Bonnie G. Smith

Kitabın yayın hakları bir Taylor & Francis Group markası olan Routledge'dan alınmıştır.

İletişim Yayınları 3198 • Başvuru Dizisi 119

ISBN-13: 978-975-05-3362-4

© 2022 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2022, İstanbul

EDİTÖR Melike Işık Durmaz

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Nebiye Çavuş

DİZİN Berkay Üzüm

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadag, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

BONNIE G. SMITH

Kadın Çalışmaları Temeller

*Women's Studies
The Basics*

ÇEVİREN *Özde Çakmak*

İçindekiler

BİRİNCİ BÖLÜM

Kadın Çalışmaları'nın İcadı	9
Kadın Çalışmaları nedir?.....	10
Kadın Çalışmaları'nın feminist kökleri: Kısa bir anımsatma.....	15
Kadın Çalışmaları ve üniversite.....	17
Kadın Çalışmaları akademi dışından gelen bilgiyle gelişir.....	19
Üniversiteyi değiştirmenin bir parçası olarak derslikleri değiştirmek - İlk adımlar.....	20
Kadın nedir? Ve diğer ilk sorular.....	22
Doğaya karşı kültür.....	26
Kadın Çalışmaları dünya genelinde sorgulamayı genişletiyor.....	27
Sonuç: Anlamı, değişimdir.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

Disiplinlerarasılığın Temelleri	33
Çokdisiplinlilikten disiplinlerarasılığa.....	34
Kadın Çalışmaları'nın ilk kritik eşiği.....	35
Kadın Çalışmaları'nın yeni akıl eleştirisi.....	40
Androjenlik.....	45
Kadın Çalışmaları ve "L" sözcüğü.....	46
Çeperler ve merkezler.....	48
Tavan arasındaki deli kadınlar.....	50
Sonuç.....	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kesişimsellik ve Farklılık:

İrk, Sınıf ve Toplumsal Cinsiyet	55
Farklılık konusundaki tartışmalar	57
İrk ve kesişimselliğin doğuşu	62
Etnik aidiyet ve kesişimsellik	66
Sınıf ve kesişimsellik	67
Çoğulculuk ve eleştirmenleri	70
Farklılık karşısında eşitlik	71
Sonuç	74

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Küresel Gündemler.....

İmparatorluğun mirası ve postkolonyalizm	79
Postkolonyal bakış açısı	81
Geçmişte ve bugün, küresel ekonomide kadınlar	83
Kadınlar ve neoliberalizm	84
Küresel çağda kadınların göçü	86
Kadınlar ve yoksulluk	88
Kalkınma ve kadınların yoksulluğu	90
Şarkiyatçılık ve zorlukları	91
Kadınların küresel öznelliği	94
Küresel feminist aktivizm ve modernlik	95
Sonuç	98

BEŞİNCİ BÖLÜM

Şiddet, Askerileşme, Güvenlik ve Barış

Güvenlikleştirme ve kadınların aktivizmi	111
Şiddetle yüzleşmek	113
Sonuç	118

ALTINCI BÖLÜM

Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Sorunu.....

Toplumsal cinsiyetin mevcut tanımları	123
Toplumsal cinsiyet, yapısalcılık ve postyapısalcılık	126
Joan Scott: Faydalı bir kategori olarak toplumsal cinsiyet	129
Toplumsal cinsiyet üniversiteyi karıştırıyor	132
Toplumsal cinsiyete karşı cinsiyet	135
Trans bireyler ve toplumsal cinsiyetin çözülmesi	137
Sonuç	138

YEDİNCİ BÖLÜM

Feminist Teoriler ve Yöntemler	141
Neden teori?	143
Marksizmden siyasal ekonomiye.....	145
Psikanaliz	147
İrk teorileri.....	150
Postmodernizm ve kadınlar.....	153
Postkolonyal teori.....	154
Kadın Çalışmaları'nda yöntemler, epistemoloji ve etik	157
Sonuç.....	159

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Bedenleşme, Cinsellik, Kimlik	163
Toplumsal cinsiyet ve beden politikaları	165
Sakatlığın beden politikaları	169
Bedenleşmeyi tartışma, tanımlama ve tasarlama	172
Zorunlu heteroseksüellik, lezbiyen deneyimi ve trans hayatı.....	174
Doğa cinsiyet hakkında konuşuyor	177
Queer eylemler cinsel kimliklerin tümüne meydan okuyor	179
Sonuç.....	181

DOKUZUNCU BÖLÜM

Derslikler, Tartışmalar ve Yurttaşlık	185
Kadınlar ve yurttaşlık	187
Dersliklerde soğuk bir ortam.....	189
Bilinç yükseltme.....	192
Sınıfta tartışmalı mevzular.....	196
Sonuç.....	201

ONUNCU BÖLÜM

Bilgi Çağında Kadın Çalışmaları'nın Geleceği	203
Kadın Çalışmaları neden sona ermeli?	204
Post-feminizm	206
Dünya gerçekten de o kadar değişti mi?	210
Güncelliğini koruyan sorunlar	211
Akışlar, akıntılar ve göçebeler.....	213
Sanal benliklerimiz ve internet çözümü	215
Biz Siborg'uz: İnsan merkezli dünyanın ötesinde, insan-sonrası	217
Hayvan krallığında yerimiz	218
Sonuç.....	219

Dizin	221
-------------	-----

KADIN ÇALIŞMALARI'NIN İCADI

Kadın Çalışmaları, çağımızın entelektüel araştırmalarının muhtemelen en yeni devrimci alanını oluşturuyor. En basit haliyle Kadın Çalışmaları, tüm kadınlık deneyimini bilimsel bir mercekte inceler ve onu üniversitede mevcut olan en gelişmiş bilimsel yöntemlere tâbi tutar. Araştırmacılar bu deneyime dair olguları su yüzüne çıkarır ve içgörüler geliştirir; ardından öğretmenler ve öğrenciler bir dizi disiplinden elde edilen bulguların ışığında bunları işler ve genellikle kusursuzlaştırırlar. Kadın Çalışmaları programları, doğa bilimlerinden sosyal bilimlere, hukuktan sanata hemen hemen her bakış açısını kapsar. Bu genişlik, Kadın Çalışmaları'nı akademik alanların en geniş kapsamlılarından biri haline getirir. Bu zengin çeşitlilik, öğretmenlerden ve öğrencilerden oluşan geniş bir grubun, disiplini geliştirmek adına düşünceler üretmesini ve araştırmalar yapmasını teşvik ederken onlara kuvvet de sağlar.

Kadın Çalışmaları dünya çapında neredeyse eşzamanlı olarak başlamış, küresel bir girişimdir. Güney Kore, Seul'deki Ewha Üniversitesi 1977 yılında ilk Kadın Çalışmaları programını açmıştır. Birleşik Devletler'de Cornell Üniversitesi ile California State Üniversitesi-San Diego, 1969'da ilk Kadın Çalışmaları programlarını başlatmış; Birleşik Devletler'de daha genel an-

lamda ise 1960'ların sonlarında ÷lke çapında münferit üniversitelerde başlayan birkaç dersten günümüzde altı yüzden fazla diplomalı anadala ve programa ulaşılmıştır. 1970'lerin başında Hindistan, Kadın Çalışmaları'na dair yoğun araştırmalara başlamış; kadın deneyimini ve düşüncesini araştıran dünyadaki en aktif ÷lkelerden biri haline gelmiştir. Ancak bu olağanüstü büyüme bile Kadın Çalışmaları alanında çalışanları motive etmeye devam eden enerjiyi yansıtamaz.

İlk öğrencilerin ve öğretmenlerin coşkusu Batı'daki erkek üniversite kurumunun kuvvetli itirazıyla karşılaştığı için Kadın Çalışmaları'nın kuruluşunun oldukça çetin koşullarda gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Batılı olmayan bazı hükümetler, Kadın Çalışmaları'nı emperyal yönetimden kurtulup yeni kazanılan bağımsızlığın bir parçası olarak desteklemişti. 1970'li ve 1980'li yıllarda, tabandan yükselen küresel hareketlerde kadınların yerleşik diktatörlere meydan okuduğuna tanık olunmuştu. Aynı dönemde, sosyobioloji ve antropoloji alanında tanınmış Batılı entelektüeller, kadınların biyolojik ve entelektüel aşağılığını bilimsel bir olguymuş gibi savunuyorlardı. Buna karşın, erkeklerin risk almasına ve entelektüel özgünlüğüne dikkat çekiyorlardı. Kadın Çalışmaları'na karşı çıkan başka isimler ise onun geçici bir heves olduğunu ve en ufak entelektüel değer taşımadığını iddia ediyorlardı. Çoğu kişiye göre, bu alan yalnızca jinekolojik politikadan ibaretti. Buna rağmen, kadınların bin yıllardır üzerinde düşünmeye değer bulunmamasının ardından, Kadın Çalışmaları araştırmaları bugün hâlâ takip ettiği yenilikçi yola koyulmak üzere ortaya çıktı.

Kadın Çalışmaları nedir?

Kadın Çalışmaları, tam anlamıyla yeni bir alan değildir. Kamusal ve mesleki yok saymaya rağmen, kadınların tarihleri, kadınların edebi yazılarından oluşan antolojiler, kadınların çalışma koşulları ve aile hayatının düzenlenmesi gibi konularla ilgili istatistiksel ve sosyolojik çalışmalar asırlar boyu var olmuştur. Afrika sözlü tarih geleneği öteden beri soylu, başarılı kadınları

metheder. 18. yüzyıldan 20. yüzyılın başına dek kadınlara yer veren yazılı çalışmalar genellikle amatörler tarafından üretilmişti. Bu çalışmalar çoğunlukla onları takdir eden kadın okurlarla buluşmuş ve hatta erkek eleştirmenler tarafından övgüyle karşılanmıştı. Fakat herkesin takdirini kazanamadıkları da bir gerçektir. 1920'li yıllara dek, bir anlamda Kadın Çalışmaları dersleri veren Lucy Maynard Salmon örneğini ele alalım. Salmon, 1913'te ABD başkanı olacak Woodrow Wilson'ın da aralarında olduğu döneminin en saygın akademisyenlerinden eğitim almıştı. Salmon, Amerikan başkanlarının atama yetkileri hakkındaki yüksek lisans teziyle ulusal bir ödül de kazanmıştı. Fakat bu ödülünden sonra profesyonel bilim insanları onun ev işleri, mutfak, yemek kitapları, çiftlik evleri ve ev aletleri sergileyen açık hava müzeleri hakkında yazmaya başlamasını tasvip etmediler. Salmon, disiplinlerarası bir yaklaşıma sahipti ve günümüzde tarihçilerin, sanat tarihçilerinin, sosyologların ve diğerlerinin kadınlar üzerine yaptıkları çalışmalarda kullandıkları yöntemleri kullanıyordu. Fakat o dönemde bazıları bu yöntemleri benimsemeye başlasa da, genç erkek öğretmenler onun bölüm başkanlığı görevinden alınması için çaba sarf etti. Salmon metodolojik yaratıcılık yönünden ilham verici, Kadın Çalışmaları alanında adı pek zikredilmeyen bir öncüydü.

1960'ların sonlarında, Salmon'un emekliliğinden yaklaşık yarım asır sonra, kadın yazını, tarihini ve psikolojisini araştırmak ve onlara sosyolojinin, iktisadın ve siyasetin profesyonel mercaklerinden bakmak için Kanada'da, Büyük Britanya'da, Birleşik Devletler'de ve Hindistan'da tek tük dersler şekillenmeye başladı. Akademisyenler kendi disiplinlerini kadınlar hakkındaki bulguları irdelemek için kullandılar; suç ve çalışma kayıtları, günlükler ve muhasebe defterleri, doğurganlık, sağlık ve aktivizm hakkındaki raporlar gibi şaşırtıcı malzemeler ortaya çıkardılar. En hayret verici olan ise, disiplinlerin neredeyse tek bir ağzından bu tür kanıtların bulunmadığını ve pek çok alanda varoluşlarına dair tek bir kanıt dahi bulunmadığından kadınlar üzerine çalışmanın imkânsız olduğunu iddia etmeleriydi. Sonucu ise hepimiz biliyoruz: Makaleler, antoloji-

ler, monografiler, romanlar ve en sonunda da referans eserleri hızla üretilmeye başladı; veritabanları ve çevrimiçi kaynakçalar oluşturuldu; ansiklopediler ve biyografik sözlüklerle milyonlarca kelime ve çok sayıda eser üretildi. Hepsi de, kadınlar tarafından üretilen sonsuz sayıda olguyu, sanat eserini, yazıyı, bilimsel malzemeyi ve felsefi düşünceyi kanıtlıyordu. Yüz binlerce kitap satıldı ve birkaç yıl içinde Kadın Çalışmaları hızla gelişmeye başladı.

1970'li yıllardaki yeni Kadın Çalışmaları müfredatı, neredeyse hiç vakit kaybetmeden, münferit disiplinlerdeki hocaları bu yeni bilgiyi yaygınlaştırmaları –yani onu düzenli derslerinin içeriğine eklemeleri– için harekete geçirdi. Böylece bilginin önu tamamen açılmış oldu. Başlangıçta Kadın Çalışmaları, kadınların dünyaya dair deneyimlerini, eylemlerini ve düşüncelerini şekillendiren geçmiş ve mevcut koşulların disiplinler incelemesi biçiminde, adeta bir mönü gibi sunuluyordu. Söz konusu alanda ilk başta –birkaçını saymak gerekirse– edebiyat ve beşerî bilimlerde kadınlar, kadın ve cinsiyet rolleri sosyolojisi, politikada kadınlar ve kadın tarihi dersleri açıldı. Bu tür dersler, neredeyse tümüyle erkekler hakkında olan akademik müfredata kadınlar üzerine çalışmaları dahil ettikleri için bile devrim niteliğindediydi. Oysa Kadın Çalışmaları alanı bundan daha fazlasıydı – hem de çok, çok daha fazlası... Bu kitapta, bazıları geçmişte kalan, bazıları son derece güncel çok sayıda meseleyi ve başarıyı ele alacağız.

Kapsamlı bir alan olarak kurulan Kadın Çalışmaları programları, dünya çapında on binlerce öğrencinin ilgisini çekiyor ve bu öğrenciler akla gelebilecek her alanda çalışıyor. Benim verdiğim Kadın Çalışmaları derslerinde psikoloji, sosyal hizmetler, eğitim, mühendislik, fen bilimleri ve edebiyat alanlarından kadınlar, trans bireyler ve erkekler, uzmanlıklarını paylaşıyor ve hepsi de birbirinden farklı bakış açılarına sahip diğer öğrencilerle tarih, güzel sanatlar ve politika hakkındaki fikirlerini tartışarak derslikleri capcanlı bir yer haline getiriyorlar. Dersler ister Seul, Güney Kore'de, ister Los Angeles, ABD'de gerçekleşsin, Kadın Çalışmaları daha en başından beri entelektüel açı-

dan en maceraperest olanların ilgisini çekmiştir. Kısacası, Kadın Çalışmaları, disiplinlerin birbiriyle kesiştiği, çeşitli öğrenci ve öğretmen toplulukları kurma gücüne sahip, enerji kıvılcımları saçan, evrensel bir akademik girişimdir. Bütün bunlar Kadın Çalışmaları'nı heyecan verici ve yenilikçi bir çalışma programı haline getirmektedir.

Kadın Çalışmaları'nın kurulduğu o günlerde, kadınların başarılarına dair mevcut bilgisizliği tahayyül etmek zordur. Örneğin çoğumuz geçmişteki beş önemli kadının ya da beş büyük kadın yazarın adını söyleyemedik. Kadınların ister politik ister ekonomik aktivizmdeki başat rolünden tamamen bihaberdik. 1970'li yıllar Kadın Çalışmaları'nın "keşif çağı" oldu. Felsefe gibi bazı çalışma alanlarının tarihi bin yıl kadar eski olsa da, Kadın Çalışmaları ancak son yıllarda tutarlı bir program olarak var olmaya başladı. Genellikle kadınları incelemek için kendilerini yeniden eğiten tarih ve edebiyat alanındaki uzmanlarla yola koyuldu. Zaman zaman sosyoloji ve edebiyat alanındaki öncüler, ilk Kadın Çalışmaları'na karşılaştırmalı bir bakış açısı getirmek için birlikte eğitim verdiler. Emsal niteliği taşıyan ya da unutulmuş kadın yazarlar ya da devrim ve grev gibi tarihsel olaylarda yer alan kadın failler araştırıldı. Kadın Çalışmaları, aynı zamanda, işgücündeki, kayıtdışı ekonomideki ya da siyasi partilerdeki kadınlara dair bilimsel araştırmalara da odaklandı – fakat bir kez daha, çok sayıda eğitmenin kendi uzmanlık bilgilerini oluşturmasıyla birlikte... Sosyal bilim alanındaki araştırmaların arkasındaki fikir, yapıları deşifre etmek, modeller oluşturmak ya da toplumsal rollerin işleyiş ve oluşturulma biçimlerini keşfetmekti. Akademisyenlerin işgücündeki toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi sorunlar hakkındaki bilgisizliği hayret vericiydi – sendikalardaki kadınların farkındalığı ise son derece yüksekti. Bu tür araştırmaların arkasında genellikle ayrımcılık ve kadınlara yönelik "baskı" olarak görülen sorunları, bilgi toplama yoluyla gidermenin aciliyeti vardı.

Kadın Çalışmaları, on yıllar sürecinde birkaç yükseköğretim ve üniversitede ortaya çıkan ilk ve acemi ders denemelerinden lisans ve lisansüstü müfredatı olan programlara dönüştü. Ka-

dın Çalışmaları programları üniversitelerin lisans bölümlerinde başlamış olsa da, yeni bulgular ilköğretim okullarına ve liselere girerek müfredatı dönüştürdü. Feministler okullardaki alışılmış müfredatı kadınlar hakkındaki bilgilerden tamamen yoksun olduğu gerekçesiyle eleştiriyordu. Ayrıca okulları, genç kızlara hayatlarında yalnızca tek bir istikamet olduğu –bir eş ve anne olmak– fikrini dayatan geleneksel cinsiyet rollerini aşıladıkları için suçluyorlardı. Kadın Çalışmaları, kadınların topluma yaptığı pek çok katkıyla ve bu katkıları çeşitli şekillerde yapmalarıyla farklı seçenekler sundu. Ayrıca eğitim alanında oğlanlara ve genç erkeklere yönelik kayırmacılığa dair de somut deliller ortaya koydu. Örneğin kız çocukları ve genç kadınlar “çalışkan” olarak nitelendirilirken, oğlanların ve genç erkeklerin sınıfta konuştuklarında daha fazla geri dönüş aldıklarını ve “zeki” olarak tanımlandıklarını ortaya koydu.

1970’li yıllarda Kadın Çalışmaları araştırmacıları tarafından üretilen çok sayıda bilgi, okullarda, üzerinde bir oğlan çocuğunun ismi yazılı olan makalenin bir kız çocuğunun ismi yazılı olandan sürekli daha yüksek not aldığını –günümüzde de geçerliğini koruyan bir olgu– göstermişti. Kadın Çalışmaları’nın sağladığı bulgular müfredatın içine yerleştikçe, oyun alanlarını bile kız çocukları ve genç kadınlar için eşitleme girişimleri arttı. 1970’li yıllar adalet, yurttaşlık ve fırsat eşitliği ile ilgilenen herkes için zihin açıcı bir dönem oldu.

İlerleyen bölümlerde göreceğimiz gibi, bu esnada Kadın Çalışmaları içerik ve hatta kadro açısından değişikliğe uğradı. Farklı disiplinlerden münferit dersleri kabaca müfredata dahil ettikten kısa bir süre sonra, Kadın Çalışmaları, çeşitli araştırma biçimlerini tek bir şemsiye altında toplamaya ve münferit araştırma biçimlerini diğerleriyle birlikte ele almaya başladı. Kadın Çalışmaları, bir ders yekünü olmaktan çıkıp uluslararası ölçekte yayımlanan ve okunan dergileriyle ve sürekli gelişen alanıyla, uluslararası bir olgu haline geldi. Önceleri erkek öğrencilerin alınmadığı bir program niteliğindeyken, zamanla dersliklerde ve araştırmalarda kadınlar ve erkeklerle eşit ölçüde ilgilenilmeye başlandı. Yetişkin eğitimi derslerinden teknik, hukuk

ve ticaret okullarına kadar yayıldı. Yalnızca kadınların incelenmesini değil, toplumsal cinsiyet çalışmalarını da içine aldı. Son olarak, Kadın Çalışmaları son yıllarda bazı durumlarda adını ve kimliğini değiştirerek Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları'na dönüştü; bazen de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları, Feminist Çalışmalar, Toplumsal Cinsiyet ve Cinsellik Çalışmaları ya da yalnızca Cinsellik Çalışmaları olarak anılmaya başladı. Kadın Çalışmaları ulusal ve uluslararası toplantı ve oluşumlarda çeşitliliği vurgulayarak yayıldı ve çeşitlendi. Bu kitabın bölümlerinde, zaman zaman tartışmalara yol açarak gelişmeye devam eden bu kimliğin izlerini süreceğiz.

Kadın Çalışmaları'nın feminist kökleri: Kısa bir anımsatma

Bildiğimiz üzere Batı'da 1960'lı ve 1970'li yılların sonları, zaman zaman "ikinci dalga feminizm" olarak adlandırılan hareketin en parlak dönemi oldu. Dünyanın dört bir yanında eşit işe eşit ücret, doğum kontrolü, kadınlara yönelik şiddetin sona ermesi ve kadınların seçilmiş yetkililer olarak siyasette ve kamu işlerinde yetersiz temsili gibi konularda sözünü esirgemeyen bir aktivizm dönemi yaşandı. Kadınlar aynı zamanda iyi işlere girmeyi ve işgücündeki ayrımcılığa son verilmesini de istiyordu. Çok sayıda ülkede; kadınların yoksulluğu, kadınlara ev içerisinde insanlık dışı muamele ve yalnızca kadınların değil kız ve oğlan çocuklarının da cinsel istismara uğraması, önemli tartışma konuları arasında yer alıyordu. Bu kaygı verici liste uzundu uzun olmasına ama aktivizm de bir o kadar ciddi ve samimiydi. Bazı durumlarda, sorunlar o denli barizdi ki, hükümetler kadınların refahını hem korumak hem de iyileştirmek için onlara kulak vermek ve hatta politikalarını değiştirmek zorunda kaldı.

Bu aktivizm döneminden önce, 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın başında, dünyanın dört bir yanındaki kadınlar, mülkiyet hakkı (kazandıkları ücretler dahil), eğitim hakkı, mahkemede şahitlik hakkı, saldırganlara dava açma hakkı gibi temel hakları el-